

Nijlgans in de ban gedaan

Leden van Vogelwerkgroep buigen zich over schurende kwesties

Veel vogelaars binnen onze werkgroep zijn de Nijlgans zat. Als exoot, dat wil zeggen een vogel die van oorsprong hier niet voorkomt en als verstekeling ons land is binnengekomen, heeft het beest hier volgens hen niks te zoeken. Bijna 50 procent van de 202 inzenders van een door de natuurbeschermingscommissie gehouden onderzoek naar ganzen in ons land, heeft het helemaal gehad met de Nijlgans, die zich in hoog tempo vermenigvuldigt, andere vogels het leven onmogelijk maakt en ruimte inneemt, die bestemd is voor hier van nature voorkomende soorten. Dat is een van de opvallende uitkomsten uit deze kleinschalige mail-enquête onder leden van onze Vogelwerkgroep.

Wat vooraf ging

Bij vrijwel elk overleg van onze Natuurbeschermingscommissie komt het onderwerp ‘ganzen’ ter sprake. Mede, omdat het ‘ruimen’ van ganzen in Nederland wel een nationale sport van bestuurders lijkt te worden. Er zijn er simpelweg te veel, zo wordt gesteld in allerlei beleidsplannen. Of de ganzen zijn een gevaar voor het vliegverkeer, of ze veroorzaken veel schade aan de oogst. Om dit soort redenen heeft de provinciale overheid een strak regime ontwikkeld teneinde het aantal ganzen in Noord-Holland binnen de perken te houden. De zogeheten Fauna Beheer Eenheid (FBE), waarin boeren en jagers het voor het zeggen hebben, moet ervoor zorgen dat de oogstschade binnen de perken blijft (boeren krijgen aanzienlijke vergoedingen voor geleden schade) en jagers mogen het ‘benodigde’ afschot realiseren. Iedereen blij, behalve de natuur. En ook onze Natuurbeschermingscommissie is allesbehalve blij met deze gang van zaken, die jaarlijks leidt tot het afschieten van veel vogels. Tijdens ons overleg en in samenspraak met de Samenwerkende Vogelwerkgroe-

pen Noord-Holland (SVN) komt regelmatig de vraag op tafel, wat we kunnen doen om het schieten van ganzen tegen te gaan. Aan het eind van dit jaar komt de provincie Noord-Holland namelijk met nieuwe voorstellen over het zogenoemde ‘ganzenbeleid’. Boeren en jagers zijn eensgezind in hun opvatting dat er veel te veel ganzen zijn en dat alleen afschieten helpt. Begin juli van dit jaar waren er al initiatieven vanuit Medemblik om provinciebestuurders te manen het ‘ganzenprobleem’ nu eens definitief op te lossen. Dat betekent vooral vangen en schieten. Met andere woorden: de ganzen mogen hun borst nat maken!

Ook voor onze natuurbeschermingscommissie is de toewas aan ganzen een lastig probleem. Ook wij weten dat er momenteel heel veel ganzen ons land aantrekkelijk vinden. Dat is wel eens anders geweest, maar sinds de boeren zelf hebben gekozen voor het invullen van hun weilanden met het zogeheten Engelse raaigras (een gewas dat groeit als kool, enorm veel eiwit bevat en geen ruimte geeft aan andere planten) staan

ganzen op de eerste rij. In één klap was hun voedselprobleem opgelost. Onderling hebben ze doorverteld dat ze Lui-lekkerland hadden gevonden en dat leidde tot een toestroom van ganzen in ons land. En tot het verdwijnen van heel veel weidevogels. Het raaigras laat immers geen ruimte voor kruiden en andere planten, waar opgroeiende weidevogels afhankelijk van zijn. Er restte veel weidevogels niets anders dan het veld te ruimen.

Zwart-wit gesteld hebben de boeren met het introduceren van het raaigras de plaag over zich afgeroepen. Moeten de ganzen daar de dupe van zijn? Dat is een ingewikkelde discussie. Ook vogelaars hebben daar geen eenduidig standpunt over, zo merkten wij uit inci-

dentele reacties. Vandaar dat in eigen kring de vraag opkwam: hoe denken onze leden over dit probleem? Al snel rees vervolgens het idee van een ledenraadpleging.

Zo gedacht, zo gedaan. We wisten al meteen dat dit geen wetenschappelijk verantwoord onderzoek kon zijn. Daarvoor ontbreken ons de instrumenten en de benodigde kennis. Bovendien is onze achterban te klein om aan hun opvattingen bindende conclusies te kunnen verbinden. Maar het is wel een wezenlijke bijdrage aan een discussie, die we nu al maar straks heel breed moeten voeren. Mogen wij dan alstublieft weten hoe onze achterban denkt over deze problematiek! Temeer, omdat zo'n vraagstelling voor de modale vogelaar

NIJLGANS Foto: Freek Kamst

een pijnlijke spagaat is: kunnen er 'te veel' vogels zijn? Helpt afschieten? Hoe erg is het als een 'exoot' zich hier vestigt? Is Nederland Ganzenland alleen voor eigen vogels?

Maar het belangrijkste was toch: mogen onze leden vanuit hun achtergrond en betrokkenheid bij het vogelleven nu zelf eens zeggen hoe zij over dit soort zaken denken! En dat hebben ze gedaan. In een groot aantal (meer dan een derde van het aantal leden) en vaak met een uitgebreide toelichting of met een emotionele ondersteuning, waaruit blijkt hoe sterk dit onderwerp leeft bij de modale vogelaar. Voor enkelen was het emotioneel soms te moeilijk de korte vragenlijst in te vullen. Anderen waren heel resoluut in hun opvatting.

Opzet

We hebben gekozen voor een korte, kernachtige vraagstelling. Voorts kreeg iedere inzender de gelegenheid zijn mening te onderbouwen en daar is veel gebruik van gemaakt. De eerste vraag ging over het wel of niet afschieten van (zomer)ganzen, die in ons land thuishoren. De Nijlgans hoort daar als exoot niet bij, dus was een aparte vraag of deze exoot geschoten mag worden, zoals de provincie Noord-Holland heeft besloten. De derde vraag ging over het afschieten van ganzen ten behoeve van de vliegveiligheid rond Schiphol. Hierop waren meerdere antwoorden mogelijk. En ten slotte hebben we gevraagd of de jacht een geschikt instrument is om de omvang van bepaalde dierpopulaties binnen de perken te houden. Ook bij deze vraag is veel gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een toelichting te geven. Alle toelichtingen zijn anoniem verwerkt.

Resultaten

De leden van onze werkgroep zijn niet eenduidig als het gaat over **het afschieten van (zomer)ganzen**. Onder 199 antwoorden op deze vraag zegt 51,2 procent 'Nee', 34,48 procent 'Ja' en 13,78 procent wil geen keuze maken.

De deelnemers aan dit onderzoek hebben royaal gebruikt gemaakt van de gelegenheid om hun mening te onderbouwen. Zij, die bij deze vraag 'geen mening' invulden, zeggen in hun toelichting vaak dat ze over onvoldoende informatie beschikken of dat de vraag te veel gevolgen heeft, die lang niet iedereen kan overzien. Eén inzender houdt het simpel: 'Als het bevoegd gezag dit nodig vindt, stem ik daarmee in'. Een ander zegt in beginsel tegen dit soort regulering te zijn, maar situaties als de gang van zaken rond damherten in de AWD en de grazers in de Oostvaardersplassen brengen de respondent aan het aarzelen.

Veel voorstanders van het afschieten van (zomer)ganzen verbinden vaak een voorwaarde aan het kiezen voor afschot. 'Alleen als aantoonbaar onoverkomelijke schade aan gewassen wordt aangericht'; 'Alleen als het schadelijk is voor de balans in de natuur'; 'Alleen als ganzen andere vogels verdringen'; 'Als er te veel zijn'. In het algemeen kiezen de voorstanders van afschieten voor reguleren om op die manier een betere balans in de natuur te waarborgen. 'Overlast' blijkt de belangrijkste reden te zijn voor een drastische maatregel als het afschieten. Weer anderen kiezen voor schieten vanwege de wens tot behoud van biodiversiteit. Die laatsten wijzen er ook op dat ganzen veel schade toebrengen aan natuurgebieden en dat er weinig predatoren zijn, die de ganzen schade berokkenen. En, kort maar krachtig: 'Te veel ganzen, zelfs voor een vogelaar.' Ten slotte: 'Het is een illusie dat 'goede natuur' zichzelf reguleert.'

Dat station zijn we gepasseerd. We moeten haar nu een handje 'helpen'.

Een tegenstander van afschieten heeft daar een heel andere kijk op: 'Als de aantallen ganzen toenemen, zal er onvermijdelijk een moment komen dat de 'natuur' dat reguleert: roofvogels, vossen, marterachtigen, meeuwen en kraaien. De toename van het aantal Zeearenden zou zonder de zomerganzen niet zo snel zijn verlopen.' Anderen vinden afschieten een vorm van 'symp-toombestrijding', omdat de oorzaak niet wordt aangepakt. Een enkeling suggereert een andere vorm van landgebruik, weer een ander is tegen het afschieten van ganzen, omdat daar ook weide- en broedvogels de dupe van zijn. Er worden in deze groep veel alternatieven aangedragen voor het afschieten: gebruik natuurlijke vijanden; regel een ander landgebruik voor de ganzen; schud eieren in plaats van afschieten; schieten is onzin, verjaag ze maar.

In het algemeen vinden tegenstanders van afschieten dat de natuur zichzelf wel regelt, mits de mens die ruimte biedt. En bij dat laatste zitten veel twijfels. 'De mens is een onderdeel van de natuur en niet superieur aan de natuur'. Een ander: 'Oorlog aan de natuur is de meest ziekelijke vorm der mensheid'. Een andere inzender is het vertrouwen in de medemens nog niet kwijt: 'Ganzen verdienen leefruimte. Als er problemen zijn dan lossen we die innovatief, diervriendelijk op. Zoals we dat doen als er problemen met mensen zijn. Doden is achterhaald.' En: 'Ganzen zijn prachtige beesten en bovendien blijft een ganzenpaar een leven lang bij elkaar. Wil je dat kapot maken?'

Vooral bij de tegenstanders van afschieten zitten veel emoties. Daaruit leren we dat het optreden van de mens vaak ten koste gaat van levende schepsels in de natuur. 'Ganzen vergassen;

tijdens de rui; afschot. Nog erger dan de Middeleeuwen!' Een ander: 'Te veel aan ganzen? Er is eerder een teveel aan mensen in ons land.' En, zegt een derde dan, 'De mens is ook gewoon een diersoort. Bij overbevolking afschieten is daar ook geen optie.'

Nijlgans niet populair

In Noord-Holland mag sinds begin dit jaar op Nijlganzen worden geschoten. Deze exoot, ofwel een soort die van nature niet in Nederland voorkomt, is ooit Nederland binnen gebracht en gedijt uitstekend. De Nijlgans past zich goed aan, stelt weinig eisen aan zijn leefgebied, plant zich lustig voort en is nadrukkelijk aanwezig, waardoor deze vogel het stempeltje agressief heeft gekregen. De provinciale overheid van Noord-Holland vindt dat er genoeg Nijlganzen zijn en heeft dit jaar afschot van deze diersoort mogelijk gemaakt, omdat ze agressief zijn en andere (inlandse) soorten verdringen. Vandaar de vraag in ons onderzoek: **Bent u voor het afschieten van exoten zoals Nijlganzen?** Blijkens de uitslag kiezen 97 (48,74 procent) van de 199 inzenders voor afschieten, 80 (40,20 procent) zegt 'nee', en 22 inzenders (11,06 procent) onthouden zich van stemming op dit punt.

Waarom afschieten? 'Ze horen hier niet en zijn verstorend voor ons landschap'. 'Er zijn er te veel van'. 'De populatie explodeert en regulering is zeker nodig.' 'Het zijn exoten en die horen hier niet'. In de antwoorden op onze vraag 'bent u voor het afschieten van exoten als Nijlganzen?' zien we in de antwoorden veel gevoelsargumenten opduiken. Alleen al het zijn van een 'exoot' is voor veel leden een reden om de Nijlgans in de ban te doen. Dat zou dan ook moeten gelden voor nog een reeks vogels (Fazant, Halsbandparkiet, Huiskraai, Canadese

Ganzen, Rosse Stekelstaart). Een inzender die zich afvraagt of ook de Hop, die voor het eerst sinds lang geleden weer eens heeft gebroed in onze regio, als een terugkerende exoot moet worden beschouwd, heeft het mis. Wanneer een vogel op eigen houtje zijn territorium verlegt is dat geen exoot. Exoten zijn soorten, 'waarvan het regelmatige voorkomen in Nederland uitsluitend is gebaseerd op uitgezette of ontsnapte individuen', zoals het in de inleiding van de ANWB Vogelgids wordt verwoord. Maar ook dit staat volgens een inzender ter discussie. 'Wat is een exoot? Vanaf de laatste ijstijd gerekend is zowat alles een exoot. Wanneer houdt een exoot op een exoot te zijn?'

Duidelijk is dat de meeste vogelaars van onze werkgroep het dominante gedrag van de Nijlgans niet waarderen. 'Te agressief, te dominant, ik erger me aan deze soort' zijn vaak terugkerende uitlatingen.

Degenen, die geen mening ventileren over het wel of niet afschieten van exoten (enkele inzenders bestempelen dit woord als een normatief begrip), zijn meer tegen het schieten dan tegen het verwijderen van exoten. Om die reden vraagt een inzender om 'feitelijk onderbouwde inzichten over de (schadelijke) invloed van de toename van de landelijke populatie Nijlganzen op de overige avifauna.' Een andere inzender formuleert eveneens zijn twijfels over het aangebrachte stempeltje: 'Hoe lang blijft een exoot een exoot? Mij lijkt schade en/of overlast het enige criterium.' Hoe dan ook, tegenstanders van het afschieten van exoten vinden de argumentatie om dat wel te doen niet deugn. Letterlijk: 'Het bestempelen als exoot is al idioot; laat staan dat het deugt als motief voor uitroeiing'. Een ander meent dat de Nijlgans zijn plaats heeft gevonden in de Nederlandse avifauna: 'De Nijlgans nu nog als exoot bestempelen,

is achterhaald. Zijn konijnen ook nog als exoten te typeren?'

Voor de volledigheid nog twee opmerkingen, die het waard zijn om even over na te denken. 'Nijlganzen zijn hier op eigen kracht gekomen (hetgeen door deskundigen wordt bestreden, red.) en weten zichzelf te bedruipen. We gaan de Zeearenden toch ook niet afschieten. (...) De natuur zorgt altijd zelf voor evenwicht, mensen willen altijd onnodig ingrijpen en gaan 'dierentuineren'. En tenslotte: 'Ongeacht de reden mogen er in een beschaafd land als Nederland geen dieren moedwillig worden doodgeschoten.' Anders gezegd: 'Gaan we dat ook doen met menselijke exoten!' En dan nog een om over na te denken: 'Toename van exoten is een natuurlijke ontwikkeling, die niet los is te zien van de klimatologische veranderingen.'

Ganzen en het recht op vliegen

Over de **risico's van ganzen voor het vliegverkeer** konden de inzenders kiezen uit een vijftal antwoorden. Hier lieten veel leden van de Vogelwerkgroep hun hart spreken. Het grootste aantal (137 inzenders, 68 procent) koos voor de stelling dat ganzen rond Schiphol op een andere manier verjaagd moeten worden. Meer onderzoek naar de relatie ganzen en veiligheid stellen 86 inzenders (43 procent) op prijs. 39 Deelnemers kiezen voor afschieten (19 procent), 10 procent kiest expliciet tegen afschot op grond van vliegveiligheid en 9 inzenders (4 procent) zijn van mening dat ganzen de vliegveiligheid niet in gevaar brengen.

'Afschieten moet de laatste optie zijn', stelt de een, maar een ander kiest klip en klaar voor afschieten als de vliegveiligheid in gevaar komt. Het is en blijft een groot dilemma. Vrijwel niemand wil het vliegverkeer in gevaar brengen, maar tegelijkertijd is er een gezond wantrouwen over de genomen maat-

regelen. Waarom mogen boeren op en rond Schiphol nog steeds voedsel kweken? Waarom zijn er in al die jaren nauwelijks incidenten gemeld? Meer onderzoek is dringend gewenst en meer informatie ook. Neem deze hartenkreet: 'De huidige praktijk is simplistisch; grof; gebaseerd op onwetendheid en de lustbeleving van jagers'. Er is één argument dat meerdere keren wordt herhaald: de boeren op en rond Schiphol moeten weg. 'Dan zijn er geen akkers meer met voedsel'. Ook een fijne: 'Wij moeten geen rekening houden met het vliegverkeer, Schiphol moet rekening houden met zijn omgeving. Hetgeen leidt tot de absolute stelling: 'Ik ben tegen vliegtuigen. Mijn keuze is deze eerder af te schieten dan ganzen'. Nog een hele sterke: 'Ganzen hebben van huis uit meer recht op vliegen dan de mens.'

De antwoorden op deze vraag bevatten heel veel nuances. Duidelijk is dat vogelvrienden hun prioriteit in het leven niet per se toekennen aan de mogelijkheid om het vliegtuig te nemen. Bijna 40 inzenders kiezen voor afschieten rond Schiphol, maar geven ook aan dat verjagen in sommige gevallen een optie moet zijn.

Beheerjacht: 'Toelaatbaar instrument'

De uitsmijter van onze zomerse overpeinzingen was de vraag **of de jacht een geschikt instrument is om de omvang van bepaalde diersoorten in de natuur binnen de perken te houden**. Dit was een zogeheten 'open vraag', waarop inzenders een eigen toelichting konden geven. Hoewel geen expliciet antwoord is gevraagd, is uit de teneur op te maken dat 89 inzenders van de beheerjacht gebruik willen maken, 45 inzenders jagers krachtig verwensen en 32 deelnemers een middenpositie innemen.

Voorstanders van de jacht houden vaak

ook een slag om de arm: 'Alleen als er geen natuurlijke vijanden zijn'; 'Basisregel is nee!! Maar helaas moet in uitzonderlijke gevallen hiervan afgeweken kunnen worden'; 'Als laatste redmiddel', immers 'De mens heeft bepaalde situaties gecreëerd, die compleet uit de hand zijn gelopen'. En er zijn talrijke verwijzingen naar de hertenproblematiek in de AWD. 'Natuurlijk evenwicht bestaat niet meer in ons land'; Ja, soms schieten, maar dat moet je blijven doen. En waarom zou je de omvang van bepaalde diersoorten binnen de perken willen houden?' Een ander: 'Jacht is geen geschikt instrument om diersoorten binnen de perken te houden. Natuurlijke voorzieningen moeten ontwikkeld, verbeterd en in stand worden gehouden voor de natuurlijke predatoren'. 'Jazeker, maar de mens blijft uiteindelijk de grootste ecosysteemverstoorder'. 'Voor mij geen 'jacht', maar gereguleerd afschot kan nodig zijn om de biodiversiteit te handhaven.' Duidelijk is dat voorstanders van de jacht een nadrukkelijk onderscheid maken tussen plezierjacht en beheerjacht. Van plezierjacht moet een doorsnee vogelaar niets hebben, maar beheerjacht noemen velen een noodzakelijk kwaad. Vooral ook, omdat in ons kikkerlandje, een beheerbeleid met grotere predatoren (wolven, bijvoorbeeld) vrijwel is uitgesloten.

Tegenstanders van de jacht zijn binnen onze Vogelwerkgroep sterk principieel: doden van dieren is uit den boze! Een toelichting: 'Jacht is zinloos en wreed. Leeggekommen plekken worden snel weer opgevuld met jonge dieren. De jacht verstoort natuurlijke processen. Sommige diersoorten leven vrijwel permanent in een oorlogssituatie, omdat mensen hen als een probleem zien. Ook wordt de natuurbeleving van velen verziekt door de jacht'. 'Hoezo diersoorten

binnen de perken houden: laten we de diersoort mens maar binnen de perken houden'. Een ander: 'De jacht is een primitieve reflex, die nooit een oplossing is. Ondanks de intensieve jacht zitten er in Spaarnwoude nog steeds hetzelfde aantal ganzen.' 'Ik ben bang dat het middel erger is dan de kwaal'.

Nogal wat inzenders geven aan het afschieten van wild te tolereren, wanneer het onontkoombaar is en het vlees als 'natuurlijk' voedsel ter beschikking wordt gesteld.

De jacht blijft een 'heikele' discussie onder vogelaars. Vanwege de explosie van damherten in de AWD zijn tegenstanders van de jacht al snel 'domme natuurliefhebbers', terwijl jagers te kijk worden gezet als 'moordenaars, die natuurlijke processen verstoren'. Duidelijk is wel dat, zoals een inzender kien opmerkt, de groei van het vliegverkeer ver uitschiet boven de toename van het aantal ganzen. En dat laatste reguleert zichzelf, wanneer de enorme vlaktes aan raaigras teruggebracht worden tot een hanteerbaar gebied, waar nog wat vlees wordt gekweekt voor de niet vegetariërs onder ons. Of, zoals een echte vogelaar het formuleert: 'Ganzen verdienen leefruimte. Als er problemen zijn, lossen we die innovatief en dier-vriendelijk op. Doden is achterhaald.'

Discussie

Onder de leden van de Vogelwerkgroep zijn veel weldenkende mensen, die zoeken naar rationele oplossingen voor problemen in onze tjokvolle welvaartsstaat, die in dit tempo niet veel tijd meer nodig heeft om zichzelf om te vormen van een land met natuur tot een metropool met parken! Je kunt je nu al afvragen in hoeverre we op dit moment nog beschikken over 'natuurlijke' elementen in het landschap.

In zo'n drukke samenleving is het 'ge-

ven' en 'nemen'. Dat is wat veel leden van onze VWG doen: geven en nemen. Er is veel begrip voor standpunten van andersdenkenden en er wordt genuanceerd gedacht over hoe problemen met een almaar groeiende landbouw en veeteelt en een alleen maar afnemende natuur en biodiversiteit moeten worden opgelost. De vraag is echter of we ons zo'n standpunt nog langer kunnen permitteren. Want: wie komt er dan nog op voor de vogels, die dan helemaal in de penarie zitten! Nu al kiest een meerderheid van de Vogelwerkgroep voor het afschieten van Nijlganzen, nu al is een meerderheid voorstander van beheerjacht. We leven in een economie georiënteerde samenleving, die weinig tot geen rekening houdt met natuur, klimaat, grondstoffen van de planeet, de mens zelf.

Het voert te ver om op deze plek de wereld te gaan verbeteren, maar een beetje begrip voor het vogelleven mag ik hier toch wel vragen. Kom alstublieft ook een beetje op voor het leven van de vogels, zelfs als het exoten zijn.

■ *Jan Kuys*

Met dank aan alle inzenders en in het bijzonder ook aan secretaris Frank Dijkstra, die met veel creativiteit en technische uitwerking deze enquête heeft mogelijk gemaakt. Inhoud en interpretatie van het materiaal zijn door ondergetekende gemaakt op persoonlijke titel.